

Briselē, 2018. gada 28. novembrī
(OR. en)

14582/18

SOC 727
EMPL 545

PIEZĪME

Sūtītājs:	Pastāvīgo pārstāvju komiteja (I)
Saņēmējs:	Padome
lepr. dok. Nr.:	14244/18
K-jas dok. Nr.:	7416/18
Temats:	Priekšlikums – PADOMES IETEIKUMS par darbinieku un pašnodarbināto personu piekļuvi sociālajai aizsardzībai politiska vienošanās

I. IEVADS

2017. gada 17. novembrī Eiropas Parlaments, Komisija un Padome ES sociālajā samitā Gēteborgā svinīgi proklamēja Eiropas sociālo tiesību pīlāru (Sociālo pīlāru).

2018. gada 13. martā Komija iesniedza šo priekšlikumu: tas ir viens no elementiem, ar kuru tiek īstenots Sociālā pīlāra 12. princips, kas paredz, ka "*neatkarīgi no nodarbinātības attiecību veida un ilguma darba ņēmējiem un – salīdzināmos apstākļos – pašnodarbinātām personām ir tiesības uz pienācīgu sociālo aizsardzību*".

Vienlaikus šis priekšlikums palīdzēs īstenot arī citus Sociālā pīlāra principus, piemēram, "*droši un pielāgojami darba apstākļi*", "*bezdarbnieka pabalsti*", "*piekļuve veselības aprūpei*" un "*ienākumi un pensijas vecumdienās*".

Mērķis ir atbalstīt visus darbiniekus, jo īpaši tos, kuriem ir nestandarta nodarbinātība, un pašnodarbinātos, kuriem darba tirgus statusa vai nodarbinātības attiecību veida dēļ sociālās aizsardzības shēmas nenodrošina pietiekamu aizsardzību. Tas nozīmē, ka gadījumos, kad viņi, piemēram, zaudē darba ienākumus, viņus skar lielāka ekonomiskā nenoteiktība.

Ierosinātā ieteikuma mērķis ir iedrošināt dalībvalstis:

- novērst formālā seguma nepilnības, ļaujot visiem darbiniekiem un pašnodarbinātajiem pievienoties sociālās aizsardzības shēmām;
- veicināt pienācīgu faktisko segumu, ar noteiktu pasākumu palīdzību ļaujot visiem darbiniekiem un pašnodarbinātajiem kā shēmas dalībniekiem uzkrāt un izmantot sociālos pabalstus un veicinot sociālās aizsardzības pabalstu pārvešanu no vienas shēmas uz citu.

Šis priekšlikums attiecas uz šādām sociālās aizsardzības jomām: bezdarbs, slimība un veselības aprūpe, maternitāte un paternitāte, invaliditāte, vecuma un apgādnieka zaudējuma pabalsti, nelaimes gadījumi darbā un arodslimības.

II. DARBS PADOMĒ

Gan prezidentvalsts Bulgārija (divas darba grupas sanāksmes), gan prezidentvalsts Austrija (četras sanāksmes) darbā pie šā priekšlikuma ieguldīja ievērojamas pūles. Sarunu gaitā Padomē ļoti vērienīgais Komisijas priekšlikums tika pielāgots, ņemot vērā dalībvalstu nostājas.

Tekstā tika vēl vairāk uzsvērts tas, ka šis instruments ir juridiski nesaistošs, tāpēc dalībvalstīm ir lielākas manevrēšanas iespējas, īpaši jautājumā par to, kā sasniegt mērķi – visiem nodrošināt piekļuvi sociālajai aizsardzībai.

Prezidentvalsts uzskata, ka jaunajā priekšlikumā ir līdzsvarotas dalībvalstu atšķirīgās nostājas un tāpēc tas ir piemērots kompromiss. Pirms priekšlikuma oficiālas pieņemšanas dažām dalībvalstīm ir jāveic noteiktas procedūras valsts līmenī, tāpēc prezidentvalsts Austrija ir iecerējusi šo tekstu iesniegt *EPSCO* padomei, lai 6. decembrī varētu panākt politisku vienošanos.

Pēc diskusijām Pastāvīgo pārstāvju komitejā 2018. gada 23. novembrī DE un CZ uztur parlamentāras izpētes atrunas, NL – vispārēju izpētes atrunu un PT un HU – izpētes atrunas. BG paziņoja, ka 6. decembrī tā nāks klajā ar paziņojumu, kas jāiekļauj Padomes protokolā.

III. NOBEIGUMS

Ņemot vērā iepriekš minēto, Padome tiek aicināta panākt politisku vienošanos par Padomes ieteikuma projektu, kas izklāstīts pielikumā.

2018/0059 (NLE)

Priekšlikums

PADOMES IETEIKUMS

par darbinieku un pašnodarbināto personu piekļuvi sociālajai aizsardzībai

EIROPAS SAVIENĪBAS PADOME,

ņemot vērā Līgumu par Eiropas Savienības darbību un jo īpaši tā 292. pantu saistībā ar 153. pantu un 352. pantu,

ņemot vērā Eiropas Komisijas priekšlikumu,

tā kā:

- (1) Ievērojot LES 3. pantu, Savienības mērķi cita starpā ir veicināt savu tautu labklājību un panākt stabilu Eiropas attīstību, kas balstīta uz sociālo tirgus ekonomiku ar augstu konkurētspēju, kuras mērķis ir panākt pilnīgu nodarbinātību un sociālo attīstību. Savienība apkaro sociālo atstumtību un diskrimināciju, veicina sociālo taisnīgumu un aizsardzību, sieviešu un vīriešu līdztiesību, paaudžu solidaritāti un bērnu tiesību aizsardzību.
- (2) Ievērojot LESD 9. pantu, Savienība, nosakot un īstenojot savu politiku un darbības, ņem vērā prasības, kas saistītas ar augsta nodarbinātības līmeņa veicināšanu, atbilstīgas sociālās aizsardzības nodrošināšanu, sociālās atstumtības apkarošanu, kā arī izglītības, mācību un cilvēku veselības aizsardzības līmeņa paaugstināšanu.

- (3) LESD 153. panta 1. punkta c) apakšpunkts paredz, ka Savienība atbalsta un papildina dalībvalstu darbību darba ņēmēju sociālā nodrošinājuma un sociālās aizsardzības jomā. Pamatojoties uz LESD 352. pantu, kas nosaka, ka Savienība var pieņemt tiesību aktu, lai sasniegtu kādu no Līgumos noteiktajiem mērķiem, ja Līgumos nav paredzētas vajadzīgās pilnvaras to sasniegšanai, Savienība var arī rīkoties, lai risinātu problēmas, kas saistītas ar pašnodarbinātu personu piekļuvi sociālajai aizsardzībai.
- (4) 2017. gada 17. novembrī Eiropas Parlaments, Padome un Komisija iestāžu kopīgajā proklamācijā svinīgi izsludināja Eiropas sociālo tiesību pīlāru. Pīlāra 12. princips paredz, ka "neatkarīgi no nodarbinātības attiecību veida un ilguma darba ņēmējiem un – salīdzināmos apstākļos – pašnodarbinātām personām ir tiesības uz pienācīgu sociālo aizsardzību".
- (5) Sociālie partneri ir apņēmušies arī turpmāk veicināt to, lai Eiropa dotu konkrētus ieguvumus saviem darbiniekiem un uzņēmumiem.
- (6) Rezolūcijā par Eiropas sociālo tiesību pīlāru Eiropas Parlaments uzsvēra, ka jānodrošina pienācīga sociālā aizsardzība un jāveic sociālie ieguldījumi visā cilvēka mūža garumā, sniedzot iespēju ikvienam pilnībā piedalīties sabiedrības dzīvē un ekonomikā un uzturot pienācīgu dzīves līmeni. Atzinumā par Eiropas sociālo tiesību pīlāru Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja uzsvēra, ka ir jānodrošina, lai uz visiem darba ņēmējiem attiektos darba pamatstandarti un pienācīga sociālā aizsardzība.

- (7) Sociālās aizsardzības sistēmas visā to daudzveidībā ir Eiropas sociālā modeļa un labi funkcionējošas sociālās tirgus ekonomikas stūrakmens. Sociālās aizsardzības galvenais uzdevums ir aizsargāt cilvēkus pret sociālo risku – piemēram, slimības, vecuma, nelaimes gadījumu darba vietā, darba zaudēšanas – finansiālajām sekām, novērst un mazināt nabadzību un nodrošināt pienācīgu dzīves līmeni. Pārdomātas sociālās aizsardzības sistēmas turklāt var sekmēt dalību darba tirgū, veicinot iesaistīšanu darba tirgū un sniegtot atbalstu saistībā ar atgriešanos darbā un statusa maiņu darba tirgū tiem cilvēkiem, kuri maina darbvietas, sāk vai pārtrauc strādāt, dibina uzņēmumu vai to slēdz. Tās veicina konkurētspēju un ilgtspējīgu izaugsmi, jo tās atbalsta ieguldījumus cilvēkkapitālā un var palīdzēt pārvietot cilvēkresursus uz jaunām un dinamiskām ekonomikas nozarēm. Tām ir arī būtiska nozīme kā automātiskiem stabilizatoriem, jo tās izlīdzina patēriņu uzņēmējdarbības cikla laikā.
- (8) Sociālo aizsardzību var nodrošināt ar pabalstiem natūrā vai naudā. Parasti to nodrošina, izmantojot universālas shēmas, kas aizsargā visas personas un ko finansē ar vispārējās nodokļu sistēmas starpniecību un/vai izmantojot shēmas, kuras aizsargā cilvēkus darba tirgū un bieži vien ir balstītas uz iemaksām, kas saistītas ar viņu darba ienākumiem. Sociālā aizsardzība ietver vairākas jomas, kas aptver dažādus sociālos riskus, piemēram, vecumu, slimību vai bezdarbu. Šis ieteikums attiecas uz tām sociālās aizsardzības jomām, kas bieži ir ciešāk saistītas ar dalību darba tirgū un galvenokārt nodrošina aizsardzību pret darba ienākumu zaudēšanu konkrēta riska iestāšanās gadījumā. Šis ieteikums neattiecas uz piekļuves nodrošināšanu sociālajai palīdzībai un minimālo ienākumu shēmām. Tas papildina Savienības līmenī spēkā esošās norādes par sociālajiem pakalpojumiem un palīdzību un – plašākā nozīmē – par tādu cilvēku aktīvu integrāciju, kuri ir atstumti no darba tirgus ¹.

¹ Komisijas 2008. gada 3. oktobra ieteikums par tādu cilvēku aktīvu integrāciju, kuri ir atstumti no darba tirgus (2008/867/EK).

- (9) Globalizācija, tehnoloģiju attīstība, individuālo vēlmju izmaiņas un sabiedrības novecošana ir veicinājušas pārmaiņas Eiropas darba tirgū pēdējo divdesmit gadu laikā un turpinās to darīt arī nākotnē. Nodarbinātība kļūs arvien daudzveidīgāka, un karjeras attīstība kļūs aizvien mazāk lineāra.
- (10) Savienības darba tirgos līdzās pilna laika beztermiņa darba līgumiem pastāv dažādas nodarbinātības attiecības un pašnodarbinātības veidi. Daži no tiem darba tirgū ir zināmi jau ilgu laiku (piemēram, darbs uz noteiktu laiku, pagaidu darbs, nepilna darba laika darbs, mājsaimniecības darbs vai stažēšanās); savukārt citi nodarbinātības veidi ir attīstījušies tikai nesen, un to nozīme kopš 2000. gada ir pieaugusi: tāds ir darbs pēc pieprasījuma, uz kuponu sistēmu balstīts darbs, tiešsaistes platformu darbs utt.
- (11) Arī pašnodarbināto personu grupa ir jo īpaši neviendabīga. Lielākā daļa personu brīvprātīgi izvēlas būt pašnodarbinātas – un nodarbina vai nenodarbina citas personas –, uzņemoties risku kļūt par uzņēmējiem, taču aptuveni piektā daļa pašnodarbināto personu par tādām izvēlas kļūt tāpēc, ka nevar atrast algotu darbu.
- (12) Darba tirgiem attīstoties, būtu jāattīstās arī sociālās aizsardzības sistēmām visā to daudzveidībā, lai nodrošinātu, ka Eiropas sociālais modelis atbildīs arī nākotnes prasībām un ka tas ļaus Savienības iedzīvotājiem un ekonomikai pilnībā izmantot nākotnes darba pasaules sniegtās iespējas. Tomēr lielākajā daļā dalībvalstu noteikumi, kas reglamentē sociālās aizsardzības shēmu iemaksas un tiesības, joprojām ir lielā mērā balstīti uz pilna laika beztermiņa līgumiem starp darbinieku un vienu darba devēju, kamēr citu darbinieku un pašnodarbināto personu grupu segums ir nepilnīgs. Pierādījumi liecina, ka dažiem nestandarta nodarbinātībā iesaistītajiem darbiniekiem un dažām pašnodarbinātām personām nav pietiekami pieejamas tās sociālās aizsardzības jomas, kas ir ciešāk saistītas ar dalību darba tirgū. Tikai dažas dalībvalstis ir veikušas reformas, lai sociālās aizsardzības sistēmas pielāgotu mainīgajiem darba veidiem nolūkā labāk aizsargāt attiecīgos darbiniekus un pašnodarbinātās personas. Salīdzinot dažādas valstis un dažādas sociālās aizsardzības jomas, redzams, ka uzlabojumi ir bijuši nevienmērīgi.

- (13) Ilgtermiņā atšķirības piekļuvē sociālajai aizsardzībai var apdraudēt iedzīvotāju labklājību un veselību, veicināt ekonomisko nenoteiktību, palielināt nabadzības risku un nevienlīdzības, kā arī var novest pie nepietiekamiem ieguldījumiem cilvēkkapitālā, mazināt uzticēšanos iestādēm un ierobežot iekļaujošu ekonomikas izaugsmi. Tāpat šādu atšķirību ietekmē var mazināties sociālās aizsardzības ieņēmumi, ja arvien lielāks skaits cilvēku neveic iemaksas shēmās.
- (14) Tiek uzskatīts, ka konkrētas sociālās aizsardzības jomas formālais segums attiecas uz darbiniekiem un pašnodarbinātām personām, ja spēkā esošie tiesību akti vai darba koplīgums nosaka, ka šīm personām ir tiesības piedalīties sociālās aizsardzības shēmā konkrētajā jomā. Formālo segumu var nodrošināt ar obligātām vai brīvprātīgām shēmām. Brīvprātīgās shēmas ļauj indivīdiem pievienoties shēmai (piedalīšanās klauzulas) vai arī aptver principā visus konkrētas mērķgrupas indivīdus, sniedzot viņiem iespēju izstāties no shēmas pēc pašu vēlēšanās (nepiedalīšanās klauzulas). Pierādījumi liecina, ka brīvprātīgajām shēmām ar nepiedalīšanās klauzulām ir augstāki līdzdalības rādītāji un tādejādi tās – salīdzinot ar brīvprātīgajām shēmām, kurās ir piedalīšanās klauzulas, – nodrošina labāku segumu.
- (15) Tiek uzskatīts, ka konkrētas sociālās aizsardzības jomas faktiskais segums attiecas uz darbiniekiem un pašnodarbinātām personām, ja viņiem ir iespēja uzkrāt pienācīgus pabalstus un ja, iestājoties attiecīgajam riskam, viņiem ir tiesības piekļūt noteiktam pabalstu līmenim. Personai var piešķirt formālu piekļuvi bez faktiskas iespējas uzkrāt un izmantot tiesības uz pabalstiem.
- (16) Sociālā aizsardzība tiek uzskatīta par pienācīgu, ja tā cilvēkiem ļauj uzturēt pienācīgu dzīves līmeni, aizstāt zaudētos ienākumus saprātīgā veidā un dzīvot cilvēka cienīgu dzīvi, kā arī neļauj cilvēkiem ieslīgt nabadzībā, vienlaikus attiecīgā gadījumā sekmējot iesaistīšanu darba tirgū un atgriešanos darbā.

Izvērtējot sociālās aizsardzības pienācīgumu, ir jāņem vērā konkrētās dalībvalsts sociālās aizsardzības sistēma kopumā, proti, ir jāņem vērā visi šīs dalībvalsts sociālās aizsardzības pabalsti.

- (17) Dažās dalībvalstīs atsevišķu kategoriju darbinieki, tostarp neliela nepilna darba laika darbinieki, sezonālā darba veicēji, pēc pieprasījuma strādājoši darbinieki, platformu darbinieki un darbinieki ar aģentūras pagaidu līgumiem vai mācekļi ir izslēgti no sociālās aizsardzības shēmām. Turklāt darbinieki, kuriem nav pilna laika beztermiņa darba līguma, var saskarties ar grūtībām saņemt efektīvu sociālo aizsardzību, jo tie var neatbilst visiem kritērijiem, lai saņemtu pabalstus no sociālās aizsardzības shēmām, kuru pamatā ir iemaksas. Pašnodarbinātās personas dažās dalībvalstīs ir pilnībā izslēgtas no formālas piekļuves galvenajām sociālās aizsardzības shēmām; savukārt citās dalībvalstīs tās var pievienoties šīm shēmām brīvprātīgi. Brīvprātīgs segums var būt piemērots risinājums bezdarba apdrošināšanas gadījumā, kas ir ciešāk saistīts ar uzņēmējdarbības risku; taču tas ir grūtāk attaisnojams attiecībā uz cita veida riskiem, piemēram, slimību, kas lielā mērā nav atkarīga no šo personu statusa darba tirgū.
- (18) Noteikumi, kas reglamentē tiesības, var nelabvēlīgi ietekmēt nestandarta nodarbinātībā iesaistītos darbiniekus un pašnodarbinātās personas. Ienākumu un laika robežvērtības (kvalifikācijas periods, gaidīšanas periods, minimālais darba periods, pabalstu ilgums) jo īpaši var būt pārāk liels šķērslis, kas kavē dažu nestandarta nodarbinātībā iesaistīto darbinieku un pašnodarbināto personu piekļuvi sociālajai aizsardzībai. Kopumā ir konstatētas divas problēmas: pirmkārt, atšķirības noteikumos, kuri attiecas uz standarta darbiniekiem un nestandarta nodarbinātībā iesaistītiem darbiniekiem vai pašnodarbinātām personām, var nevajadzīgi sodīt vienu no grupām; otrkārt, vienādu noteikumu piemērošana visām grupām var novest pie sliktāka rezultāta cilvēkiem ārpus standarta nodarbinātības, un tā var nebūt pielāgota pašnodarbināto personu situācijai. Abos gadījumos var būt lietderīgi labāk pielāgot noteikumus konkrētu grupu situācijai, vienlaikus saglabājot vispārējo universāluma principu, lai sociālā riska iestāšanās gadījumā būtu pasargāti visi darba tirgus dalībnieki. Lai izvairītos no iemaksu veikšanas shēmās, kuras savstarpēji pārklājas (piemēram, ja cilvēks veic papildu darbības, bet viņa pamatdarbs tam jau nodrošina pilnīgu segumu), varētu būt nepieciešami īpaši pasākumi.

- (19) Sociālās aizsardzības tiesības ne vienmēr tiek saglabātas, uzkrātas un/vai pārnestas, personām mainot statusu darba tirgū, piemēram, pārejot no nodarbinātības uz pašnodarbinātību vai bezdarbu, apvienojot algotu darbu un pašnodarbinātību, sākot uzņēmējdarbību vai izbeidzot to. Tiesību saglabāšana, uzkrāšana un/vai pārnesamība starp shēmām tomēr ir būtiska, lai ļautu cilvēkiem, kuri apvieno darbus vai maina darbu, vai no darbinieka statusa pāriet uz pašnodarbinātas personas statusu un otrādi, efektīvi piekļūt pabalstiem iemaksu shēmās un saņemt pienācīgu segumu, kā arī, lai veicinātu viņu dalību brīvprātīgajās sociālās aizsardzības shēmās.
- (20) Pabalsti var būt neadekvāti, t. i., nepietiekami pabalsti vai pabalsti, kas nav pieejami vajadzīgajā laikā, lai saglabātu pienācīgu dzīves līmeni, lai varētu dzīvot ar cieņu un lai nepieļautu cilvēku nonākšanu nabadzībā. Šādā gadījumā var būt lietderīgi uzlabot pabalstu adekvātumu, vienlaikus pievēršot uzmanību pasākumiem, kas atvieglo atgriešanos darba tirgū. Noteikumi, kas reglamentē iemaksas, var kropļot konkurences noteikumus un nelabvēlīgi ietekmēt dažas darbinieku kategorijas un pašnodarbinātās personas. Piemēram, pašnodarbināto personu sociālās aizsardzības iemaksas var ietvert iemaksas neatkarīgi no ienākumiem, vai arī tās var noteikt, pamatojoties uz iepriekšējiem ienākumiem vai pieņēmumiem par nākotnes ienākumiem. Tas var radīt naudas plūsmas problēmas indivīdiem, ja viņu ienākumi nokrītas zem aplēsēm. Ja dalībvalsts nolemj noteikt ienākumu robežvērtību, zem kura uz attiecīgo darbinieku vai pašnodarbināto neattiecas apdrošināšanas iemaksu maksājumu pienākums, minētie samazinājumi un citi progresivitātes pasākumi būtu attiecīgā gadījumā jāpiemēro vienlīdzīgi darbiniekiem un pašnodarbinātajām personām, bet tam nebūtu jāizraisa nepietiekama ziņošana par ienākumiem. Kopumā samazinājumus un citus progresivitātes pasākumus var arī izmantot, lai sekmētu pārejas uz stabilākiem nodarbinātības veidiem un lai novērstu segmentāciju.

- (21) Daudzās dalībvalstīs pašreizējā regulējuma sarežģītība un sociālās aizsardzības noteikumu pārredzamības trūkums var traucēt cilvēkiem apzināties savas tiesības un pienākumus, kā arī apgrūtina viņu iespējas šīs tiesības izmantot un pienākumus pildīt. Tas var arī novest pie zemiem izmantošanas rādītājiem vai zemas līdzdalības sociālās aizsardzības shēmās, un jo īpaši brīvprātīgajās shēmās. Pārredzamību var panākt dažādos veidos, piemēram, regulāri atjauninātas informācijas sūtīšana par individuālajām tiesībām, pabalstu tiesību simulācijas rīku nodrošināšana tiešsaistē, centrālu informācijas punktu vai personīgo kontu izveide tiešsaistē un bezsaistē. Digitalizācija var jo īpaši palīdzēt uzlabot pārredzamību attiecībā uz personām.
- (22) Statistikas datu trūkums par sociālās aizsardzības segumu, sadalot tos pēc nodarbinātības attiecību veida un personu vecuma, dzimuma un valstspiederības, ierobežo iespējas uzlabot sociālās aizsardzības sistēmu spēju pielāgoties un reaģēt uz mainīgo darba pasauli.
- (23) Atšķirības piekļuvē sociālajai aizsardzībai var radīt kaitīgu ekonomisko un fiskālo ietekmi, ko izjūt visā Savienībā. Tas ir kopīgu interešu jautājums dalībvalstīm, un tas potenciāli rada šķēršļus Savienības galveno mērķu sasniegšanā.

- (24) Savienības tiesību akti jau nodrošina vienlīdzīgas attieksmes principu attiecībā uz dažādiem nodarbinātības attiecību veidiem, aizliedz jebkādu tiešu vai netiešu uz dzimumu balstītu diskrimināciju nodarbinātībā, profesijā, sociālajā aizsardzībā un piekļuvē precēm un pakalpojumiem, nodrošina tiesību saglabāšanu un pārnēsamību, pārvietojoties starp dalībvalstīm, un garantē minimālās prasības attiecībā uz papildpensijas tiesību iegūšanu un saglabāšanu pāri robežām, kā arī minimālās prasības attiecībā uz arodpensiju shēmu pārredzamību. Šim ieteikumam nevajadzētu skart tos direktīvu un regulu noteikumus, kas jau paredz dažas tiesības uz sociālo aizsardzību ².

² Padomes Direktīva 97/81/EK (1997. gada 15. decembris) par *UNICE, CEEP* un EAK noslēgto pamatnolīgumu par nepilna darba laika darbu – Pielikums: Pamatnolīgums par nepilna darba laika darbu (OV L 14, 20.1.1998., 9. lpp.), Padomes Direktīva 1999/70/EK (1999. gada 28. jūnijs) par *UNICE, CEEP* un EAK noslēgto pamatnolīgumu par darbu uz noteiktu laiku (OV L 175, 10.7.1999., 43. lpp.), Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2008/104/EK (2008. gada 19. novembris) par pagaidu darba aģentūrām (OV L 327, 5.12.2008., 9. lpp.), Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2008/94/EK (2008. gada 22. oktobris) par darba ņēmēju aizsardzību to darba devēja maksātnespējas gadījumā (OV L 283, 28.10.2008., 36. lpp.), Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2016/2341 (2016. gada 14. decembris) par arodpensijas kapitāla uzkrāšanas institūciju (AKUI) darbību un uzraudzību (OV L 354, 23.12.2016., 37. lpp.), Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2010/41/EK (2010. gada 7. jūlijs) par to, kā piemērot vienlīdzīgas attieksmes principu vīriešiem un sievietēm, kas darbojas pašnodarbinātas personas statusā, un ar kuru atceļ Padomes Direktīvu 86/613/EEK (OV L 180, 15.7.2010., 1. lpp.), Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2006/54/EK (2006. gada 5. jūlijs) par tāda principa īstenošanu, kas paredz vienlīdzīgas iespējas un attieksmi pret vīriešiem un sievietēm nodarbinātības un profesijas jautājumos (OV L 204, 26.7.2006., 23. lpp.), Padomes Direktīva 79/7/EEK (1978. gada 19. decembris) par pakāpenisku vienlīdzīgas attieksmes principa pret vīriešiem un sievietēm īstenošanu sociālā nodrošinājuma jautājumos (OV L 6, 10.1.1979., 24. lpp.), Padomes Direktīva 2004/113/EK (2004. gada 13. decembris), ar kuru īsteno principu, kas paredz vienlīdzīgu attieksmi pret vīriešiem un sievietēm, attiecībā uz pieeju precēm un pakalpojumiem, preču piegādi un pakalpojumu sniegšanu (OV L 373, 21.12.2004., 37. lpp.), Padomes Direktīva 2010/18/ES (2010. gada 8. marts), ar ko īsteno pārskatīto *BUSINESSEUROPE, UEAPME, CEEP* un *ETUC* pamatnolīgumu par vecāku atvaļinājumu un atceļ Direktīvu 96/34/EK (OV L 68, 18.3.2010., 13. lpp.) un 2017. gada 16. aprīļa priekšlikums to atcelt (COM(2017) 253 final), Padomes Direktīva 93/103/EK (1993. gada 23. novembris) par drošības un veselības prasību minimumu darbā uz zvejas kuģiem (trīspadsmitā individuālā direktīva Direktīvas 89/391/EEK 16. panta 1. punkta nozīmē) (OV L 307, 13.12.1993., 1. lpp.), Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 883/2004 (2004. gada 29. aprīlis) par sociālās nodrošināšanas sistēmu koordinēšanu (OV L 166, 30.4.2004., 1. lpp.) un 2017. gada 21. decembra priekšlikums direktīvai par pārredzamiem un paredzamiem darba nosacījumiem Eiropas Savienībā, COM/2017/0797 final.

- (25) Padomes Ieteikumā 92/442/EEK³ bija noteikti kopīgi mērķi sociālās aizsardzības jomā un dalībvalstis tika aicinātas apsvērt iespēju ieviest un/vai izstrādāt atbilstīgu sociālo aizsardzību pašnodarbinātām personām. Minētie kopīgi izvirzītie mērķi bija pamats atvērtās koordinācijas metodes izveidei sociālās aizsardzības un sociālās iekļaušanas jomā, kas ir būtisks instruments, lai atbalstītu valstu sociālās aizsardzības sistēmu izstrādi, īstenošanu un novērtēšanu un sekmētu dalībvalstu savstarpēju sadarbību šajā jomā.
- (26) Eiropas pusgada sakarā 2018. gada izaugsmes pētījumā ir atgādināts, ka sociālās aizsardzības adekvātuma un seguma uzlabošana ir izšķiroši svarīga, lai novērstu sociālo atstumtību, savukārt 2018. gada nodarbinātības politikas pamatnostādnēs ir pausts aicinājums dalībvalstīm modernizēt sociālās aizsardzības sistēmas.
- (27) 2012. gada Ieteikumā par sociālās aizsardzības minimumu Starptautiskā Darba organizācija saviem dalībniekiem iesaka, ņemot vērā valstu apstākļus, pēc iespējas drīz izstrādāt un saglabāt sociālās aizsardzības minimumu, kas ietver pamata sociālās aizsardzības garantijas.
- (28) Saskaņā ar LESD 154. panta 2. punktu Komisija ir sākusi divposmu apspriešanos ar sociālajiem partneriem⁴ par piekļuvi sociālajai aizsardzībai visos nodarbinātības veidos strādājošajiem. LESD 154. panta 2. punktā paredzētā procedūra kā tāda nav piemērojama Savienības rīcībai, ar kuru tiek risinātas problēmas pašnodarbināto personu jomā, pamatojoties uz LESD 352. pantu. Komisija ir aicinājusi sociālos partnerus brīvprātīgi paust viedokli par pašnodarbinātām personām.

³ Padomes 1992. gada 27. jūlija Ieteikums 92/442/EEK par sociālās aizsardzības mērķu un politiku konverģenci (OV L 245, 26.8.1992., 49. lpp.).

⁴ C(2017) 7773.

- (29) Komisija arī veica publisku apspriešanos, lai uzklausītu dažādu ieinteresēto personu un pilsoņu viedokļus, un apkopoja pierādījumus, lai varētu novērtēt šā ieteikuma sociālekonomisko ietekmi ⁵.
- (30) Šā ieteikuma īstenošanu nevajadzētu izmantot, lai samazinātu līdzšinējās tiesības, kas šajā jomā noteiktas spēkā esošajos Savienības tiesības aktos, un uz tā pamata arī nevajadzētu samazināt darbiniekiem šā ieteikuma aptvertajā jomā sniegtās aizsardzības vispārīgo līmeni.
- (31) Šajā ieteikumā būtu jāizvairās administratīvus, finansiālus vai juridiskus ierobežojumus noteikt tādā veidā, kas kavētu mazo un vidējo uzņēmumu (MVU) izveidi un attīstību. Tāpēc dalībvalstis tiek aicinātas novērtēt savu reformu ietekmi uz MVU, lai pārlicinātos, ka ietekme uz MVU nav nesamērīga, īpašu uzmanību veltot mikrouzņēmumiem un administratīvajam slogam, un publicēt šādu novērtējumu rezultātus.
- (32) Šim ieteikumam nevajadzētu vēl vairāk pasliktināt uzņēmumu – jo īpaši MVU – likviditāti, ja to finanšu stāvokli jau ir negatīvi ietekmējuši novēloti valsts iestāžu maksājumi.
- (33) Reformu izstrādē dalībvalstis var iesaistīt ieinteresētās personas, tostarp sociālos partnerus.
- (34) Šim ieteikumam nevajadzētu skart dalībvalstu pilnvaras organizēt savas sociālās aizsardzības sistēmas. Dalībvalstu ekskluzīvā kompetencē attiecībā uz savu sociālās aizsardzības sistēmu organizēšanu, *inter alia*, ietilpst lēmumi par šādu sistēmu un ar tām saistītu iestāžu izveidi, finansēšanu un pārvaldību, kā arī pabalstu līmeni, būtību un sniegšanu, iemaksu apmēru un piekļuves nosacījumiem. Ņemot vērā atšķirības starp valstu sistēmām, šim ieteikumam nevajadzētu liegt dalībvalstīm uzturēt vai izstrādāt detalizētākus noteikumus par sociālo aizsardzību nekā šeit ieteiktie.

⁵ SWD(2018)70.

- (35) Šajā ieteikumā ir ievērotas pamattiesības un principi, kas atzīti jo īpaši Eiropas Savienības Pamattiesību hartā. Ar šo ieteikumu jo īpaši cenšas sekmēt Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 34. panta piemērošanu.
- (36) Sociālās aizsardzības shēmu finansiālā ilgtspēja ir ļoti svarīga shēmu noturībai, efektivitātei un lietderībai. Šā ieteikuma īstenošanai nevajadzētu būtiski ietekmēt dalībvalstu sociālās aizsardzības sistēmu finansiālo līdzsvaru,

IR PIENĒMUSI ŠO IETEIKUMU.

Mērķis un darbības joma

1. Dalībvalstīm tiek ieteikts nodrošināt pienācīgas sociālās aizsardzības pieejamību visiem darbiniekiem un pašnodarbinātajām personām dalībvalstīs atbilstīgi šim ieteikumam un neskarot dalībvalstu pilnvaras organizēt savas sociālās aizsardzības sistēmas.
2. Dalībvalstīm tiek ieteikts noteikt minimālos standartus darbinieku un pašnodarbināto personu sociālās aizsardzības jomā atbilstīgi šim ieteikumam. Sociālo aizsardzību var nodrošināt, kombinējot shēmas – publiski organizētās vai tās, kuru organizēšana ir nodota sociālajiem partneriem vai citām vienībām, – saskaņā ar valstu sociālās aizsardzības sistēmu pamatprincipiem. Privātās apdrošināšanas produkti ir ārpus ieteikuma darbības jomas. Saskaņā ar LESD 153. panta 4. punktu dalībvalstis ir kompetentas noteikt iemaksu līmeni un izlemt, kāda shēmu kombinācija ir piemērota.

3. Šis ieteikums attiecas uz tiesībām piedalīties shēmā, kā arī uzkrāt un izmantot tiesības. Dalībvalstīm tiek ieteikts jo īpaši visiem darbiniekiem un pašnodarbinātām personām nodrošināt:
- a) formālo segumu;
 - b) faktisko segumu;
 - c) pienācīgumu;
 - d) pārredzamību.
4. Šo ieteikumu piemēro darbiniekiem un pašnodarbinātām personām, tostarp personām, kuras ir pārejas posmā starp abiem statusiem vai kurām piemīt abi statusi, kā arī personām, kuru darbs ir pārtraukts saistībā ar tāda riska iestāšanos, uz kuru attiecas sociālā aizsardzība.
5. Šis ieteikums attiecas uz tālāk minētajām sociālās aizsardzības jomām, ja tās ir noteiktas dalībvalstīs:
- a) bezdarbnieka pabalsti;
 - b) slimības pabalsti un veselības aprūpes pabalsti;
 - c) maternitātes un līdzvērtīgi paternitātes pabalsti;
 - d) invaliditātes pabalsti;
 - e) vecuma pabalsti un apgādnieka zaudējuma pabalsti;
 - f) pabalsti sakarā ar nelaimes gadījumiem darbā un arodslimībām.
6. Šis ieteikums neattiecas uz piekļuves nodrošināšanu sociālajai palīdzībai un minimālo ienākumu shēmām.

7. Šajā ieteikumā definētos formālā seguma, faktiskā seguma, adekvātuma un pārredzamības principus piemēro visiem darbiniekiem un pašnodarbinātām personām, vienlaikus ņemot vērā, ka uz darbiniekiem un pašnodarbinātām personām var attiekties atšķirīgi noteikumi.
8. Šis ieteikums neliedz dalībvalstīm uzturēt vai izstrādāt detalizētākus noteikumus par sociālo aizsardzību nekā šajā ieteikumā iekļautie noteikumi. Šis ieteikums neierobežo sociālo partneru autonomiju, ja tie ir atbildīgi par sociālās aizsardzības shēmu izveidi un pārvaldību.

Definīcijas

9. Šajā ieteikumā piemēro šādas definīcijas:
 - a) "nodarbinātības attiecību veids" ir kāds no dažādajiem darbinieka un darba devēja(-u) attiecību veidiem, kas var atšķirties attiecībā uz nodarbinātības ilgumu, darba stundu skaitu vai citiem nodarbinātības attiecību noteikumiem;
 - b) "statuss darba tirgū" ir personas statuss vai nu kā nodarbinātības attiecībās iesaistītas personas (darbinieks), vai arī savā vārdā strādājošas personas (pašnodarbināta persona) statuss;
 - c) "sociālās aizsardzības shēma" ir īpašs noteikumu satvars, ar ko nodrošina pabalstus tiesīgajiem saņēmējiem. Šādi noteikumi precizē programmas aptvertās personas, pabalstu tiesību piešķiršanas nosacījumus, pabalstu veidu, pabalstu apjomu, pabalstu ilgumu un citus pabalstu raksturlielumus, kā arī programmas finansējumu (iemaksas, vispārējie nodokļi, citi avoti), pārvaldību un administratīvos aspektus;
 - d) "pabalsts" ir publiskas vai privātas struktūras veikts pārvedums naudā vai natūrā personai, kura ir tiesīga to saņemt sociālās aizsardzības shēmas ietvaros;

- e) "formālais segums" grupai ir situācija konkrētā sociālās aizsardzības jomā (piemēram, vecums, aizsardzība bezdarba gadījumā, aizsardzība maternitātes/paternitātes gadījumā), kad spēkā esošie tiesību akti vai koplīgums nosaka, ka šīs grupas personas ir tiesīgas piedalīties sociālās aizsardzības shēmā, kas aptver konkrētu jomu;
- f) "faktiskais segums" grupai ir situācija konkrētā sociālās aizsardzības jomā, kad šīs grupas personām ir iespēja uzkrāt pabalstus un – attiecīgā riska iestāšanās gadījumā – pieļūt noteiktam pabalstu līmenim;
- g) "tiesību saglabāšana" nozīmē, ka jau iepriekšējās darba pieredzēs iegūtās tiesības netiek zaudētas, pat ja tās bija iegūtas shēmās ar atšķirīgiem noteikumiem vai atšķirīgās nodarbinātības attiecībās;
- h) "tiesību uzkrāšana" ir iespēja summēt visas tiesības. Tas ietver iespēju kvalifikācijas periodos jaunajā statusā ieskaitīt kvalifikācijas periodus, kas iegūti iepriekšējā darba tirgus statusā (vai līdztekus pastāvošos darba tirgus statusos);
- i) "pārnesamība" ir iespēja pārnest uzkrātās tiesības uz citu shēmu;
- j) "pārredzamība" ir pieejamas, piekļūstamas, vispusīgas un skaidri saprotamas informācijas sniegšana plašai sabiedrībai, potenciālajiem shēmu dalībniekiem, shēmu dalībniekiem un pabalstu saņēmējiem par shēmas noteikumiem un/vai par individuālajiem pienākumiem un tiesībām.

Formālais segums

10. Dalībvalstīm tiek ieteikts nodrošināt pienācīgas sociālās aizsardzības pieejamību visiem darbiniekiem un pašnodarbinātajām personām visās 5. punktā minētajās jomās. Ņemot vērā valsts apstākļus, tiek ieteikts sasniegt šo mērķi, attiecinot un uzlabojot formālo segumu uz
- a) visiem darbiniekiem obligātā kārtā neatkarīgi no viņu nodarbinātības attiecību veida;
 - b) pašnodarbinātām personām – vismaz pēc brīvprātības principa un attiecīgā gadījumā obligātā kārtā.

Faktiskais segums

11. Dalībvalstīm tiek ieteikts saskaņā ar 8. punktā izklāstītajiem nosacījumiem nodrošināt faktisko segumu visiem darbiniekiem neatkarīgi no viņu nodarbinātības attiecību veida un pašnodarbinātām personām, vienlaikus saglabājot sistēmas ilgtspēju un īstenojot aizsargpasākumus, lai nepieļautu ļaunprātīgu izmantošanu. Šajā nolūkā:
- a) noteikumiem par iemaksām (piemēram, kvalifikācijas periodi, minimālie darba periodi) un noteikumiem par tiesībām (piemēram, gaidīšanas periodi, pabalstu aprēķināšanas kārtība un ilgums) vajadzētu būt tādiem, kas netraucē uzkrāt un izmantot pabalstus nodarbinātības attiecību veida vai darba tirgus statusa dēļ;
 - b) atšķirībām shēmu noteikumos atkarībā no statusa darba tirgū vai nodarbinātības attiecību veidiem vajadzētu būt samērīgām un vajadzētu atspoguļot saņēmēju specifisko situāciju.

12. Atbilstīgi valsts apstākļiem dalībvalstīm tiek ieteikts nodrošināt, ka tiesības – neatkarīgi no tā, vai tās iegūtas ar obligātām vai brīvprātīgām shēmām, – tiek saglabātas, uzkrātas un/vai ir pārnesamas starp visiem nodarbinātības un pašnodarbinātības statusu veidiem un starp visām tautsaimniecības nozarēm personas karjeras laikā vai noteiktā atsauces periodā un starp dažādām shēmām konkrētas sociālās aizsardzības jomas ietvaros.

Adekvātums

13. Dalībvalstīm tiek ieteikts nodrošināt, ka tad, ja darbiniekiem un pašnodarbinātām personām iestājas sociālās aizsardzības shēmas apdrošināts risks, shēmas dalībniekiem sniedz pienācīgu aizsardzības līmeni, proti, aizsardzība ir pietiekama un savlaicīga, lai saglabātu pienācīgu dzīves līmeni, tiek nodrošināta pienācīga ienākumu aizstāšana, tajā pašā laikā nepieļaujot šo shēmu dalībnieku nonākšanu nabadzībā.

Novērtējot adekvātumu, ir jāņem vērā dalībvalsts sociālās aizsardzības sistēmas vajadzības kopumā.

14. Dalībvalstīm tiek ieteikts nodrošināt, ka sociālās aizsardzības iemaksas ir samērīgas ar darbinieku un pašnodarbināto personu iemaksu veikšanas spēju.
15. Ņemot vērā valsts apstākļus un attiecīgā gadījumā dalībvalstīm tiek ieteikts nodrošināt, ka visus valsts tiesību aktos paredzētos atbrīvojumus no sociālajām iemaksām vai šo iemaksu samazinājumus, tostarp grupām ar zemiem ienākumiem, piemēro visiem nodarbinātības attiecību veidiem un statusiem darba tirgū.
16. Dalībvalstīm tiek ieteikts nodrošināt, ka pašnodarbināto personu sociālās aizsardzības iemaksu un tiesību aprēķins ir balstīts uz objektīvu un pārredzamu novērtējumu par viņu ienākumu bāzi, tostarp ņemot vērā šo personu ienākumu svārstības, un ka tas atspoguļo viņu faktiskos ienākumus.

Pārredzamība

17. Dalībvalstīm tiek ieteikts nodrošināt, ka visu sociālās aizsardzības shēmu noteikumi ir pārredzami un ka iedzīvotājiem ir bez maksas piekļuve atjauninātai, vispusīgai, pieejamai, ērti lietojamai un skaidri saprotamai informācijai par viņu individuālajām tiesībām un pienākumiem.
18. Dalībvalstīm tiek ieteikts vajadzības gadījumā vienkāršot ar sociālās aizsardzības shēmām saistītās administratīvās prasības darbiniekiem, pašnodarbinātām personām un darba devējiem, jo īpaši mikrouzņēmumiem un MVU.

Īstenošana, ziņošana un novērtēšana

19. Dalībvalstīm un Komisijai būtu kopīgi jāstrādā, lai uzlabotu to datu tvērumu un nozīmību, kurus Savienības līmenī vāc par darbaspēku un piekļuvi sociālajai aizsardzībai, jo īpaši nolūkā iegūt informāciju, lai izstrādātu jauniem darba veidiem piemērojamus sociālās aizsardzības noteikumus. Šajā sakarā dalībvalstīm tiek ieteikts līdz [PIEVIENOT – 24 mēneši no ieteikuma publicēšanas dienas] apkopot un, ja tas iespējams, publicēt uzticamus valsts statistikas datus par piekļuvi dažāda veida sociālajai aizsardzībai, piemēram, sadalot datus pēc statusa darba tirgū (pašnodarbināta persona/darba ņēmējs), nodarbinātības attiecību veida (pagaidu/pastāvīgs darbs, nepilna laika/pilna laika darbs, jauni darba veidi/standarta nodarbinātība), dzimuma un vecuma.
20. Komisijai kopā ar Sociālās aizsardzības komiteju būtu jāizveido uzraudzības sistēma un jāizstrādā saskaņoti kopīgi kvantitatīvi un kvalitatīvi rādītāji, lai izvērtētu šā ieteikuma īstenošanu līdz [PIEVIENOT – 12 mēneši no ieteikuma publicēšanas dienas] un lai varētu to pārskatīt.

21. Dalībvalstīm tiek ieteikts šajā ieteikumā noteiktos principus īstenot pēc iespējas drīz un līdz [PIEVIENOT – 18 mēneši no ieteikuma publicēšanas dienas] iesniegt plānu, kurā informē par atbilstīgajiem valsts līmenī veicamajiem pasākumiem. Minēto plānu īstenošanas gaita būtu jāapspriež saistībā ar daudzpusējiem uzraudzības rīkiem atbilstīgi Eiropas pusgamam un atvērtajai koordinācijas metodei sociālās aizsardzības un sociālās iekļaušanas jomā.
22. Komisijai – sadarbībā ar dalībvalstīm un pēc apspriešanās ar attiecīgajām ieinteresētajām personām – būtu jāpārskata progress šā ieteikuma īstenošanā, ņemot vērā arī ietekmi uz mazajiem un vidējiem uzņēmumiem, un līdz [PIEVIENOT – 3 gadi no ieteikuma publicēšanas dienas] jāziņo par to Padomei. Pamatojoties uz pārskatīšanas rezultātiem, Komisija var apsvērt turpmāku priekšlikumu iesniegšanu.
23. Komisijai būtu jānodrošina, ka šā ieteikuma īstenošana tiek atbalstīta ar pasākumiem, kurus finansē no attiecīgajām Savienības programmām.
24. Komisijai būtu jāveicina savstarpēja mācīšanās un paraugprakses apmaiņa starp dalībvalstīm un ieinteresētajām personām.

Briselē,

Padomes vārdā –

priekšsēdētājs
